

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ**

**ЗРОСТАЮЧА ОСОБИСТІТЬ
У СМИСЛОЦІННИСНИХ ОБРИСАХ**

МАТЕРІАЛИ

*Міжнародної науково-практичної конференції
25 листопада 2021 року*

Івано-Франківськ
«НАІР»
2021

УДК 371.4:001.76
ББК 74.200
З-90

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 11 від 28 листопада 2021 року)*

Рецензенти:

Луценко І.О., доктор педагогічних наук, професор

Комаровська О.А., доктор педагогічних наук, професор

Миропольська Н.Є., доктор педагогічних наук, професор

З-90 Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах:
матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Київ, 25 листопада 2021 р.). Івано-Франківськ: «НАІР»,
2021. 248 с.

ISBN 978-617-8011-29-1

У збірник увійшли матеріали учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах», в яких представлено науково-практичні дослідження та наукові розвідки науковців, керівників експериментальних майбаччів, аспірантів та докторантів ІПВ НАПН України, зібрані у галузі теорії і методики виховання, соціальної роботи та психологічної реабілітації.

Стилісти подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведеної фактів, дат, посилань на джерела тощо.

**УДК 371.4:001.76
ББК 74.200**

ISBN 978-617-8011-29-1

© ІПВ НАПН України, 2021 р.

ЗМІСТ

<i>Абдуліна М.Є.</i> Використання інформаційно - комунікаційних технологій у професійній діяльності педагогів дошкільних установ	6
<i>Andrei A.</i> Social emotional learning and career guidance in Romania	
<i>Антонова О.А.</i> Методика дистанційного навчання в закладах позашкільної освіти науково-технічного напрямку	10
<i>Берлібаєва М.Б.</i> Психолого-педагогічні особливості розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку	15
<i>Бесклетна О.О.</i> Педагогічний досвід США у стандартизації освіти	18
<i>Бех І.Д.</i> Виховні прийоми як засіб розвивальних можливостей зростаючої особистості	28
<i>Бінецький Д.О.</i> Військово-патріотичне виховання молодших підлітків у процесі військово-спортивних ігор	34
<i>Бойко А.Е.</i> Позашкільна освіта в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»: проблема формування soft skills	37
<i>Бондаренко О.І.</i> Громадянська освіта учнівської молоді в Данії	41
<i>Бондаренко Т.Б.</i> Сучасна освіта та виклики ХХІ століття	46
<i>Васильєва С.А.</i> Рухові завдання різних типів для дітей третього року життя: зміст та структура	50
<i>Вороніна Г.Р.</i> Профорієнтаційні інновації в освітньому процесі ...	55
<i>Гавриш Н.В.</i> Оптимізація освітньо-виховного процесу в групах раннього віку на основі застосування ретро-інноваційних дидактичних засобів	59
<i>Журба К.О.</i> Структура вихованості смисложиттєвих цінностей підлітків в умовах євроінтеграційного поступу України	67
<i>Зубалій М.Д.</i> Військово-патріотичне виховання учнів у творах В. О. Сухомлинського	71
<i>Канішевська Л.В.</i> Формування готовності до відповідального батьківства у старшокласників інтернатних закладів: до проблеми дослідження	77
<i>Коваленко Н.І.</i> Інноваційний виховний потенціал національно-патріотичного виховання особистості у сучасному закладі загальної середньої освіти	81
<i>Коновець С.В.</i> Формування цілісної творчої особистості у сучасних умовах	87
<i>Корнієнко А.В.</i> Технологізація освітнього процесу в закладах позашкільної освіти	94
<i>Кравченко Т.В.</i> Виклики громадянської освіти у сучасній Великій Британії	99
<i>Куркіна О.О.</i> Форми та методи формування відповідального батьківства у дівчат-старшокласниць	103

<i>Лаврентьєва І.В.</i> Методичні засади формування умінь групової просоціальної діяльності підлітків	108
<i>Лапто В.В.</i> Чинники оптимізації духовно-ціннісного самоствердження студентів ЗВО	112
<i>Литвин В.В.</i> Психолого-педагогічні засади розумового розвитку дошкільника як підґрунтя математичного розвитку	118
<i>Литовченко О.В.</i> Особливості освітнього середовища закладу позашкільної освіти у контексті ключових аспектів НУШ	122
<i>Лі І.</i> Розвиток діалогічної форми мовлення у дітей старшого дошкільного віку	127
<i>Луценко В.О.</i> Феномен гендерної ідентичності дошкільників ...	133
<i>Мальцева І.В.</i> Результати навчання й особистісного розвитку студентів з громадянської освіти в США	138
<i>Масол В.В.</i> Виховання рішучості учнів 10–11-х класів у процесі спортивно ігрової діяльності	142
<i>Матуський В.В.</i> Дослідження процесу здійснення пізнавальної діяльності вихованцями закладів позашкільної освіти	146
<i>Мирів О.Л.</i> Курси за вибором як елемент педагогічної технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів	151
<i>Осипенко О.І.</i> Особливості військово-патріотичного виховання старшокласників в умовах ідейно-світоглядної конфронтації	155
<i>Орліченко З.А.</i> Теоретико-практичні аспекти проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності	160
<i>Павлюк Г.В.</i> Педагогічні умови формування національної свідомості у школярів закладу загальної середньої освіти	165
<i>Радзісна Я.В.</i> Взаємодія вихователів і батьків як чинник художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу в закладах дошкільної освіти	170
<i>Реймальська О.Д.</i> Проектування освітнього середовища закладу дошкільної освіти як умова розвитку дитини	174
<i>Савчук Н.С.</i> Проблема самоактуалізації особистості: способи формування	178
<i>Семенюк С.В.</i> Особливості виховання позитивного ставлення до національної самобутності народів у студентів ЗВО	182
<i>Скрипка С.В.</i> Актуальність проблеми екологічного виховання дитини дошкільного віку в закладі позашкільної освіти	185
<i>Сокол Л.М.</i> Трактування поняття гідності як психодіагностичний інструментарій визначення готовності особистості до соціального партнерства	190
<i>Столяр М.М.</i> Вільна гра та її потенціал у вихованні дитини дошкільного віку	193

<i>Тетьора Н.В.</i> Критичне мислення учнів як складова формування особистісних компетенцій	197
<i>Толочко С.В.</i> Інтеграція можливостей загальної середньої та позашкільної освіти у формуванні екологічної компетентності школяра	201
<i>Федоренко С.В.</i> Роль розвитку емоційного інтелекту в формуванні ціннісних орієнтацій студентської молоді в США	207
<i>Федорченко Т.Є.</i> Формування успішної особистості старшокласника шляхом залучення до здорового способу життя	211
<i>Цибульська С.М.</i> Сучасні форми і методи патріотичного виховання молодших школярів	217
<i>Шаранова Ю.В.</i> Міждисциплінарність у вихованні громадянських цінностей студентів закладів вищої освіти США	222
<i>Шахрай В.М.</i> Змістовий аспект формування готовності старшокласників до відповідального батьківства	227
<i>Шниг Н.О.</i> Основні етапи клієнто-орієнтованого дизайну в проектній діяльності громадських організацій	232
<i>Яремович М.А.</i> Сутнісна характеристика феномена «національна солідарність студентської молоді»	236
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	243

СУЧАСНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розкривається сутність, мета, основні завдання та форми здійснення національно-патріотичного виховання в початковій школі; охарактеризовано особливості формування патріотичного виховання у молодших школярів; зазначені умови ефективного використання сучасних методик та форм роботи у процесі діяльності учителів початкової школи з патріотичного виховання дітей. Описано досвід учителів щодо організації патріотично орієнтованої взаємодії шкільної спільноти з батьками та громадськістю.

Ключові слова: патріотизм, громадянськість, патріотичне виховання, молодші школярі, методи, діалог, освітній процес, громадянська освіта.

Проблема національно-патріотичного виховання молодого покоління є завжди значущою. Особливо гостро вона постає на сучасному етапі розвитку нашої країни. Патріотизм об'єднує людей, що різняться соціальним та етнічним походженням, віком, релігійними віруваннями, спрямовує їх діяльність на збереження і процвітання Батьківщини.

Формування свідомого, відповідального громадянина, патріота, гідного спадкоємця і продовжувача національних традицій неможлива без цілеспрямованої та активної виховної роботи.

У Концепції Нової української школи зазначено, що випускники мають бути не тільки освічені та всебічно розвинені, але повинні проявляти чітку громадянську позицію, бути патріотами, готовими захищати її цінності та вести країну вперед [3].

На основі ретроспективного огляду досліджень науковців, аналізу фахової літератури, власного педагогічного досвіду можна констатувати, що питання формування патріотичних почуттів у молодших школярів потребує більш повного вивчення. Це пов'язано, перш за все, з серйозними протиріччями, які існують у суспільстві, з негативними впливами, яких зазнають діти через маніпулятивні технології деструктивного змісту, що розповсюджують ЗМІ, інтернет-мережі. На сучасних дітях більше позначається дія культу сили та грошей, відбувається маргіналізація підлітків, ствердження асоціальних субкультур, що призводить до спотвореного сприйняття світу,

накопичення асоціального досвіду. В цих умовах зростає потреба формувати у підростаючого покоління стійкість до маніпуляцій свідомістю, виховувати гуманістичні ідеали, вчити будувати життя відповідно моральних принципів.

Розглядаючи «патріотизм» як поняття, можемо визначити в ньому наступні компоненти: історичний, соціально-культурний, морально-етичний та духовний. Дослідник О. Вишневський виокремив «три різновиди патріотизму: *етнічний* (в основі лежить почуття власної причетності до свого народу, рідної культури, історії); *територіальний* (ґрунтується на любові до місцевості, в якій людина народилася, до природи, клімату, ландшафту); *державницький* (формування в учнів вищого патріотизму, зокрема державницького світогляду і державницького почуття, яке нерозривно пов'язане з питанням громадянськості)» [1, с. 115-116].

Беззаперечним залишається той факт, що у всі часи патріотизм відігравав ключову роль у розвитку й становленні держави, створюючи опір зовнішній агресії. І зараз для кожного з нас патріотизм стає найважливішим чинником збереження України цілісною та суверенною. Серед засобів патріотичного виховання найбільш вагомими науковці називають рідну мову, історію нашого народу, його природу, культурно-духовну спадщину.

Як зазначає Т. Гільберг, автор курсу «Я досліджую світ», поняття «патріотизм» тісно переплітається з «громадянськістю», а патріотичні почуття невіддільні від активної громадянської позиції. «Об'єднання в єдине ціле соціально-правового компонента громадянського виховання з духовно-моральними цінностями і створює феномен національно-патріотичного виховання. Саме національно-патріотичне виховання є важливим засобом громадянської освіти» [2, с. 57].

В. Сухомлинський стверджував, що «саме в дитячі роки закладаються корені громадянськості. Від того, що відкрилося дитині в навколишньому світі в роки дитинства, що викликало її подив і захопило, що обурило й примусило плакати від переживання за долі інших людей, – від цього залежить, яким громадянином буде наш вихованець» [5, с. 195].

Ми вважаємо, що головне завдання школи полягає у створенні таких умов, коли сама організація виховної роботи, її безпосередні учасники, вчителі-наставники, шкільне середовище сприяють вихованню у дітей патріотизму, формуванню національної ідентичності, коли повага до своєї історії, культури, мови переплітається з повагою до культурно-історичної спадщини інших народів.

Отже, виховна мета буде досягнута, якщо:

- патріотичне виховання пов'язувати з подіями, що відбуваються у країні, та поєднувати з розвитком суспільства;
- створювати україномовне середовище;
- сприяти цілісному впливу на почуття, думки та дії вихованців;
- дотримуватися системності та варіативності змісту, форм і методів діяльності;
- поєднувати елементи народної педагогіки, традиції національного виховання з навчальною діяльністю;
- залучати до тісної співпраці школу, сім'ю і громадськість.

Уся робота з дітьми початкової школи повинна будуватися на засадах національних та європейських цінностей із застосуванням активних пошуково-дослідних методів, які формують самостійність та критичність мислення, розвивають творчість та ініціативність.

Формування у дітей патріотичних якостей відбувається через навчальний зміст уроку, через діяльність учителя; через внутрішні процеси інтелектуального, особистісного емоційного розвитку індивідуальності; через навчально – пізнавальну діяльність школярів [4, с.397-418].

Досвід патріотичного виховання молодших школярів вчительки початкових класів школи I-III ступенів № 8 Лідії Куліцької, свідчить, що у цій роботі необхідно враховувати особливості кожної дитини. Зміст своєї роботи з молодшими школярами вона спрямовує на їх здатність:

- відчувати себе членом сім'ї, родини, дитячого колективу;
- виховувати любов до рідного дому, країни, природи;

- виховувати любов до рідного слова, побуту, традицій і звичаїв свого народу.

Для цього вчителька спільно з батьками проводить свята до Дня Матері, Андріївські вечорниці, свято Катерини – покровительки усіх жінок та дівчаток, пісенний конкурс «Червона калина – символ України». Традицією стало вшановування пам'яті Кобзаря. З початком воєнних дій на Сході України учні Лідії Куліцької беруть активну участь в акції «З любов'ю захисникам України», у ході якої пишуть листи, готують сувеніри, малюнки, збирають речі першої необхідності для воїнів на передову.

Інноваційною тенденцією розвитку виховання у початковій школі є застосування форм «діяльнісного патріотизму». Зокрема, вчителька початкових класів школи №1 міста Києва Лариса Кішик знайомить дітей із національними традиціями і звичаями українців під час музично-мистецького заходу «Українською дихаю, думаю, живу...», пісенного марафону «Про українську – по-сучасному». Гра-лото «Меморі» присвячена створенню карток на запам'ятовування дат, назв місць, діячів та їхніх висловлювань, пов'язаних із здобуттям Україною незалежності, Днем Конституції та ін. На інтегрованому уроці «Я патріот своєї країни» діти виготовляли арт-листівки та обереги для українських воїнів. Під час бесіди обговорюються питання: «Хто такі патріоти? Чи актуально зараз бути патріотом? Чи потрібні такі люди державі?». Вчителька пропонує учням проблемні питання, спонукає їх до діалогу, до висловлювання власної позиції та усвідомлення себе як часточки України.

Під час освітнього процесу, опираючись на базові для патріотичного виховання принципи народності, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь, гуманізму та демократизму, вчителі здійснюють вплив на учнів через внесення ціннісних складових у зміст навчальних предметів [6, с. 165].

Вчителька початкових класів спеціалізованої школи № 211 м. Києва Наталія Гербіч будує свою роботу, ґрунтуючись на системному, особистісно орієнтованому, етнокультурному та діяльнісному підходах. Формування

соціальної і громадянської компетентностей як ключових здійснюється на основі міждисциплінарних зв'язків уроків англійської та української мови (бінарні уроки), через інтеграцію всіх освітніх галузей з метою соціалізації особистості та виховання громадянських якостей. Зокрема для підвищення ефективності освітнього процесу учитель застосовує на уроках технологію виховних проєктів. Учні активно працюють у групах над спільним завданням, створюють книжечки, випускають плакати та презентують свою роботу англійською мовою на теми «Рідний край, де ми живемо, Україною звемо», «Я і моя родина», «Моя маленька Батьківщина».

Наші спостереження, дослідження та аналіз роботи вчителів підтвердили, що дотримання зазначених нами умов сприяє успішному формуванню громадянина - патріота, якому притаманні висока свідомість, відповідальність, ціннісне ставлення до своєї Батьківщини.

Отже, патріотичне виховання являється важливою частиною освітнього процесу, яка ґрунтується на базових цінностях та переконаннях народу, сформованих багатовіковими традиціями, на історичній пам'яті, культурних та моральних ідеалах, на усвідомленні досягнень наших співвітчизників. Почуття патріотизму повинно стати духовним стрижнем справжнього громадянина, здатного цінувати минуле і слугувати інтересам держави.

Література

1. Теоретичні основи педагогіки: Курс лекцій. Підручник для студентів. / Під ред. О. Вишневецького. Дрогобич: Відродження, 2001. 268 с.
2. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4-х класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу Київ: Генеза, 2020. 240 с.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2019 роки. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pWADB-sWRUkJ-znau.edu.ua/media/tsentr_gum_osv_vuh/konceptsiya_nac_patr_vuh.pdf+&cd=7&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
4. Найдьонов І. М. Етика – естетика: дидактичний зміст. Київ: Кондор, 2011. С. 335-455.
5. Сухомлинський О. В. Вибр. твори: в 5-ти т. Київ: Радянська шк., 1977. Т. 3. С. 16-293.
6. Цибульська С. М. Технологія, методика патріотичного виховання молодших школярів Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки: зб. наук. пр. Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2017. № 7(312). С. 163–172.